

008. Ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları, akademik başarıları, okuma tutum ve alışkanlıklarının arasındaki ilişkinin incelenmesi¹

Arzu ÇEVİK²

Hasan AYANA³

Mine AYANA⁴

APA: Çevik, A. & Ayana, H. & Ayana, M. (2023). Ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları, akademik başarıları, okuma tutum ve alışkanlıklarının arasındaki ilişkinin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 116-130. DOI: 10.29000/rumelide.1252825.

Öz

Ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları, başarıları, okuma tutum ve alışkanlıklarının arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla nicel araştırma yöntemi çeşitlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılarak çalışma desenlenmiştir. Araştırmanın örneklemini basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 1137 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Bu araştırma ortaokul öğrencilerin okuma iç motivasyonu, okumaya yönelik tutum ve alışkanlıkları ve başarıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, çalışmada Okuma İç Motivasyonu Ölçeği ve Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler Google Forms aracılığıyla öğrencilere uygulanmıştır. Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz değerleri için aritmetik ortalama, standart sapma ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, araştırma verilerinde normallik dağılımı varsayımı sağlandığından dolayı değişkenler arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin okuma iç motivasyonlarının yüksek seviyede hatta okuma iç motivasyonunun alt bileşeni olan merak, ilgi ve azim faktörlerinde de yüksek seviyede oldukları gözlemlenmiştir. Hatta okuma iç motivasyonunun alt bileşeni olan merak, ilgi ve azim faktörlerinde de yüksek seviyede oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmanın bulguları incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları ve okuma tutum ve alışkanlıklarının yüksek seviyede olduğunu göstermiştir. Ayrıca Türkçe dersi başarısının hem okuma iç motivasyonu ile hem de okuma tutum ve alışkanlıkları ile ilişkili olduğunu fakat bu ilişkinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Araştırma nicel boyutta okumada tutum, alışkanlık ve iç motivasyon değişkenlerinin etkisi üzerine yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okuma, iç motivasyon, tutum, alışkanlık

¹ ETİK: Bu makale için Bartın Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunca 12.10.2022 tarihli, 23 sayılı kararla ve oybirliğiyle etik uygunluk raporu verilmiştir.

² Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü (Bartın, Türkiye), acevik@bartin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9673-847X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 02.01.2023-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252825]

³ Öğretmen, MEB (Antalya, Türkiye), ayanahasan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0242-5286

⁴ Öğretmen, MEB (Antalya, Türkiye), minegazi@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3218-8784

Examination of the relationship between secondary school students' intrinsic motivation for reading, academic achievement and reading attitudes and habits

Abstract

It is aimed to examine the relationship between secondary school students' internal reading motivations, achievements, reading attitudes and habits. For this purpose, the relational survey model, one of the quantitative research methods, was used. The sample of the study consists of 1137 secondary school students selected by simple random sampling method. This research aims to examine the relationship between secondary school students' intrinsic motivation for reading, their attitudes and habits towards reading, and their success. For this reason, Reading Intrinsic Motivation Scale and Attitudes and Habits Towards Reading Scale were used in the study. The scales used in the research were applied to the students via Google Forms. In the analysis of the data, arithmetic mean, standard deviation and frequency values were calculated for the descriptive analysis values. In addition, since the assumption of normality distribution was provided in the research data, the relationship between the variables was calculated using the Pearson Correlation Coefficient. When the findings obtained in the research were examined, it was observed that the students' internal motivation for reading was at a high level and even the factors of curiosity, interest and perseverance, which are the sub-components of reading internal motivation, were also at high levels. In fact, it was observed that they were at high levels in the factors of curiosity, interest and perseverance, which are the sub-components of reading intrinsic motivation. When the findings of the study were examined, it was shown that the internal motivation of reading and reading attitudes and habits of secondary school students were at a high level. In addition, it shows that Turkish course success is related to both reading intrinsic motivation and reading attitudes and habits, but this relationship is at a low level. The research was carried out on the effect of attitude, habit and internal motivation variables in quantitative reading.

Keywords: Reading, intrinsic motivation, attitude, habit

Giriş

Dilin dört temel becerisinden birisi olan okuma, okul sürecinde öğrenilen ve geliştirilen bir beceridir. Öncesinde dinleme ile anlama gerçekleşirken okul sürecinin başlamasıyla bilgi edinme sürecine okuma dahil olur. Okuma ile elde edilen bilgiler dinlemeye göre daha kalıcı olmaktadır. Bu sebeple bilgiye ulaşmanın ve var olan bilgiyi güncelleştirmenin en önemli yolu okumaktır (Karatay, 2014; Ülper, 2011). Doğal olmayan dil becerisi olan okuma; insan yaşamında sonradan kazanılan, bireyin yaşamı boyunca ihtiyaç duyabileceği nitelikte olan bireye sosyal, kültürel ve bilişsel kapsamlarda yeterlilik sağlamalarına yardımcı olan çok karmaşık bir süreçtir (Keskin & Akyol, 2014; Kurudayıoğlu, 2011; Kurudayıoğlu & Çetin, 2015; Özden, 2019). Bu karmaşık bilişsel süreçler ve stratejiler ile gerçekleşen okumada okuyucu ön bilgileri ve deneyimleri ile yazarın kodladığı bilgiyi zihinsel süreçte yapılandırarak anlamlandırma sürecini işletir ve okumanın odağına anlamlandırmayı koyar (Akyol, 2014; Balcı, 2013; Bos & Vaughn, 2002; Colarusso & O'Rourke, 2007; Güneş, 2014; Jitendra & Gajria, 2011; Mercer & Mercer, 2005; Takala, 2006; Türkbën, 2020; Ülper, 2010). Anlamanın sağlandığı okuma eylemi zihinsel süreçte gerçekleşir. Ancak dil becerileri zihinsel süreçte birbirilerini destekleyerek gelişir ve bu gelişim bireyim tüm yaşamımı değiştirir (Çakıroğlu & Palancı, 2015; Er, 2018; Johnson, 2017; Sayır, 2018).

“Okumaya ilişkin araştırmalarda okumanın daha çok zihinsel yönüne dikkat çekilmektedir” (Baker & Wigfield, 1999). Bu süreçte okuma zihinsel gelişime bağlyken bilişsel gelişim okuma ile sağlanır. Güneş (2017), eğitim sürecinde öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeye öncelik verilmesine vurgu yapar. Çünkü okuma, bireyin ömür boyu gelişimini sağlayacak ve ona bu süreçte akademik, sosyal ve kültürel bakımdan destekleyecek gelişim fırsatları sunan bir beceridir (Katrancı & Biçer, 2021; Kızgın & Baştuğ, 2020). Okumaya hayat boyu ihtiyaç duyulduğu için okumanın öğretilmesi önemle üzerinde durulan bir konudur. Çünkü ilköğretim birinci kademede etkili bir şekilde okuma becerisini geliştirmeyen ve bu alışkanlığı edinemeyen öğrenciler yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde çeşitli alanlarda başarısızlık sergilemektedirler (Akyol, 2024). Ayrıca okumak bütün disiplinlerde gereksinim duyulan temel bir beceridir. Çünkü okuma, bir çeşit öğrenme stratejisidir ve öğrenilecek ilgili bilgilerin zihne aktarılması sürecinde kullanılan etkili bir yöntemdir. Okuma becerisini geliştirmemiş ve okuduğunu tam olarak anlayamayan bir öğrenciden akademik bir başarı göstermesi beklenemez (Çelenk, 2005). Okuma başarısı akademik başarı ile doğrudan ilgilidir.

Okumada başarılı olan bireylerin birçok alanda başarılı olduğu görülmektedir. Ancak ailede başlayıp okulda devam eden okuma öğretilmesi sürecinde etkili olan okumaya karşı tutum, algı ve motivasyon okumanın gelişiminde doğrudan etkili unsurlardır. Bireyin deneyimlerle oluşturduğu yönelime tutum denilmektedir (Özdemir & Kırkoğlu, 2021; Tavşancıl, 2018). Bu bakımdan okumayla ilgili tutumun okuma deneyimiyle ilgisi vardır. Ayrıca okuma becerisinin başarısı da okumaya yönelik tutumla ilişkilidir (Balcı, 2013). Okumaya karşı olumlu tutum geliştirilmesi ve okuma alışkanlığı edinilmesinde anne baba ve ailenin diğer üyelerinin etkili olduğu bir gerçektir. Ayrıca okumaya yönelik olumlu tutum geliştirmede aile içi etkileşimin çok önemli bir payı vardır (Çakıcı, 2007). Çocuğun anne babası okuma becerisine önem veriyorsa çocuk okuma becerilerini geliştirmek için okumaya ilgi duyabilir (Wang & Guthrie, 2004). Yani bu süreçten sorumlu olan kişiler ise sadece öğretmenler değildir (Sallabaş, 2008). Okumaya yönelik oluşan olumlu tutumun davranışa dönüşmesi için bireylerin çeşitli uyaranlarla etkilemek ve kitabın zihinde olumlu algısının oluşması gerekmektedir. Bu sebeple olumlu algı oluştuktan sonra bunun alışkanlığa dönüşmesi için bireyin olumlu tutumu pekiştirmesi sağlanmalıdır. Alışkanlık ise bir eylemin sürekli olması, ilgi ve istek uyandırması ile oluşur (Sarar Kuzu & Doğan, 2015). Okuma eğitiminde bu bakımdan beceri ve alışkanlığın oluşmasını sağlayan faktörlere dikkat edilmelidir (Gül Özdil & Demir, 2020). Becerinin etkin kullanımının alışkanlık haline gelmesi önemlidir. Alışkanlıkta davranışların sergilenmesinin tekrar edilmesi durumunun iç ve dış etkilerden etkilendiği, bunun da sürekli olarak aynı şekilde sergilenmesi sonucu beliren şartlanmış davranış olduğu düşünülürse, okumaya karşı ilgisi olan birey, bu eylemi sürekli tekrarlayacak ve okuma alışkanlığı kazanacaktır (Şanlıbaba & Gümüş, 2014). Alışılmış olan bu eylem bireye tabi gelecek olumlu tutum ve algı kendiliğinden oluşacaktır. Okumaya yönelik algı ve olumlu tutumun oluşması sürecinde bir başka etken ise motivasyondur. Teorik bir yapı olarak motivasyon, davranışın başlamasını, izleyeceği yolu, şiddetini, sürekli olarak tekrar edilmesini açıklamaya çalışan teorik bir yapıdır (Gömleksiz & Serhatlıoğlu, 2013). Akademik başarıda motivasyonun etkisi büyüktür ve öğrencinin bu motivasyonunun olması hedeflerine ulaşmada önemli bir etkiye sahiptir. Akademik motivasyonu akademik amaçlara ulaşmak için duydukları isteklilik şeklinde tanımlanabilir (Wilkesmann vd 2012). Motivasyon bireylerin davranış sergilemelerini ve tutumlarını bütün eğitim kademelerinde hatta yaşam boyu süreçte etkileyen önemli bir faktördür (Gömleksiz & Serhatlıoğlu, 2013).

Okuma becerisinin gelişiminde okuma motivasyonunu, tutumu ve algısı birbirini doğrudan etkilemektedir. Okuma motivasyonu, Guthrie & Wigfield (2000) tarafından okuma süreci, sonucu ve konuları ile ilgili öğrencilerin gösterdiği ve taşıdığı kişisel hedef, inanç ve değerler olarak tanımlanmaktadır (Kurnaz, 2019). Ayrıca okuma motivasyonu iyi derecede olan bireylerine kendilerini

okumaya daha çok adadıkları hedeflerine ulaşmada okumayı araç edindikleri görülür (Guthrie, vd. 1999; Güzel & Elkıran, 2021; Wigfield, 2012). Unutulmamalıdır ki özellikle çocuklar açısından okumak motivasyon gerektirir (Kızgın & Baştuğ, 2020; Wigfield, vd., 2004). Okuma motivasyonuna bakıldığında iç motivasyon & dış motivasyon olarak ele almak mümkündür. Okuma dış motivasyonu okuma eyleminin gerçekleşmesinin dış etkenlere, pekiştirici ve ödüllere bağlı olması şeklinde tanımlanmaktadır (Ryan & Deci, 2000). Akyol & Yıldız (2011) okuma alışkanlıkları, okuma motivasyonu ve okuduğunu anlama üzerine geliştirdiği yapısal modelin sonucunda içsel motivasyonun okuduğunu anlamayı olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Okumaya yönelik içsel motivasyon, öğrencilerin ilgileri ve merakları doğrultusunda etkilenecek okumalarını içermektedir. Bunun yanı sıra öğrenciler öğretmenlerinin kendilerinden beklentilerine cevap verme, ailedeki diğer üyelerle etkileşim kurabilme, okuyucu olarak hayranlık kazanma ve okumada arkadaşlarından daha iyi olma gibi dışsal motivasyona da sahip olabilirler (Yıldız, 2013). Okumada motivasyon ne kadar olumlu etkili ise okumaktan kaçınmada o kadar olumsuz etkiye sahiptir. Okuma iç motivasyonunun olmama durumu yani amotivasyon; okumadan kaçınma, okuma etkinliğinden kaçınma isteği ve mümkün olduğunca az okuma isteği olarak tanımlanabilir (Kurnaz, 2019; Ryan & Deci, 2000; Wigfield & Guthrie, 1997). Bu bakımdan okuma iç ve dış motivasyon ile sağlıklı biçimde gelişir (Yıldız, 2013).

Anlama becerilerinden okuma kalıcı bilgi edinmede önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan akademik birikim oluşturma temelinde okuma becerisi bulunmaktadır (Oyeronke, 2009). Ayrıca okuma becerisi ile akademik başarı arasında bir ilişki vardır (Acıyan, 2008; Gallik, 1999; Karatay & Dilekçi, 2020a; Karatay & Dilekçi, 2020b; Sallabaş, 2008). Özellikle ilkokuma yazma eğitiminin ardından gerçekleşen okuma eğitimi sürecinde öğrencilerin kişilikleri, ilgileri ve beklentileri etkili olmaktadır. Okumaya karşı bireyde oluşan duygusal ve davranışsal tepkilerdir. Tutum, bireyin etrafında bulunan bir olgu veya nesneye karşı sergilediği ve takındığı tepki eğilimi olarak açıklanabilir (İnceoğlu, 2000). Tutum, bireyin bütün nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan, ussal ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma hâli şeklinde açıklanabilir (Bağcı, 2007). Zihinsel öge bireyin düşünme süreçlerinde kullandığı bir sınıflama, yani bilgilerin gruplandırılması olgusudur. Bu gruplamalar, bireyin birbirinden net bir şekilde uyarılara karşı tepkilerinde gösterdikleri farklılıkları ifade eder. Davranışsal öge, bireyin belli bir uyarıcı grubundaki tutum konusuna karşı davranış eğilimini yansıtır. Bu davranış eğilimleri sözler ya da diğer hareketlerden gözlenebilir (İnceoğlu, 2000). Bu eğilimler beceri gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Tutumlar bireyin eğitim hayatı boyunca büyük önem taşır; zira eğitim öğretim sürecinin etkililiğinin artması, öğrencilerin okula, öğretmene, derslere ve diğer eğitim öğretim unsurlarına yönelik olumlu eğilim göstermesine bağlıdır. Eğitim öğretim süreci içinde okuma etkinliğine karşı da olumlu bir bakış açısı kazandırılması beklenmektedir (Sallabaş, 2008). İyi bir okuyucu olmanın ilk şartı okumaya karşı olumlu tutumun takınılması olacaktır (Yurdakul & Susar Kırmızı, 2019). Hangi amaçla olursa olsun okumaya yönelik olumlu tutum ve alışkanlık başarının anahtarıdır (Akın, 2016). Alışkanlık, bir şeye alışma durumu olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan yola çıkarak okumaya yönelik olumlu tutum geliştiren çocuğun okumayı bir alışkanlık haline getirmesi beklentisi şeklinde açıklamak mümkündür. Okuma becerisi geliştirildikten sonra öğrenciden sergilemesi beklenen temel özellikler listelendiğinde listenin başında okuma alışkanlığı kazanma yer almaktadır (Yıldız, 2010). Tosunoğlu (2002) çocukların okuma eğilimlerinin bilinmesinin onlara okuma alışkanlığı kazandırılması bakımından önemli olduğunu belirtmektedir. Motivasyonla ilgilenen pek çok araştırmacı öğrencilerin kendi yetenekleri hakkındaki inançlarına odaklanmaktadır (Bandura, 1977; Eccles vd. 1983; Nicholls, 1990; Yıldız, 2010). Motivasyon eyleme geçme hareketidir. Okumayı isteme dürtüsünü oluşturma okuma motivasyonunu sağlar. Okuma işini adanmışlık seviyesine getiren okuyucuların farklı amaçlar için okumaya motive olduklarını, anlam kurmak için geçmiş deneyimlerinden kazandıkları bilgilerden yararlandıklarını ve okuduklarını

çevreleriyle paylaşarak sosyal ilişkilere katılmaktadır (Baker & Brown, 1984). Motivasyon okuma becerisinin gelişmesinde etkindir.

Okuma kültürü edinilmesi sürecinde bireylerin okuma tercihleri bilinerek okuma ilgilerini ve motivasyonlarını diri tutacak kitaplarla buluşturmak, okuma alışkanlığı kazandırmak gerekir ve bu görev Türkçe derslerine atfedilir (Karakullukçu & Çelik, 2021; Katrancı & Biçer, 2021). İlkokul eğitiminin ardından ortaokul eğitimi süresinde Türkçe Öğretim Programı kazanımları içerisinde çocuğun okuma alışkanlığı geliştirmesi beklendiği vurgulanmaktadır. Okuma ilgisi ve okuma tutumu ilkokulda temelleri atılan bir olgudur (Yurdakul & Susar Kırmızı, 2019). Okuma eğitime yönelik çalışmalarda çalışma grubuna göre incelendiğinde en çok ortaokul öğrencilerinin incelendiği görülmektedir (Cin Şeker & Yücel Çetin, 2022). Bu dönemin okuma alışkanlığı edinmede kritik dönem olduğunu gösterir niteliktedir. Okuma becerisinde ortaokul öğrencileri ile çalışılması önem taşır. Bu doğrultuda bu çalışmadan ortaokul öğrencilerinin iç motivasyonlarının okuma alışkanlığı geliştirmedeki etkisi, genel başarıları ve Türkçe dersi başarıları ile okuma tutumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu amaçla “Ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları ve okuma tutum ve alışkanlıkları ne düzeydedir?” ve “Ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları, başarıları, okuma tutum ve alışkanlıklarının arasındaki ilişki nasıldır?” sorularına cevap aranmıştır.

Yöntem

Model

Bu araştırma ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonu, okumaya yönelik tutum ve alışkanlıkları ve başarıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma modeli kullanılmıştır. Korelasyonel araştırmalarda üzerinde herhangi bir müdahalenin yapılmadığı iki değişken arasındaki ilişki incelenir. İlişkisel yaklaşımda değişkenler arasındaki ilişki ve birlikte değişimleri incelenerek değişkenlerden birindeki değişimin diğer değişken aracılığıyla tahmin edilmesini mümkün kılar (Christensen vd., 2015). Ayrıca bu desende değişkenler ikili gruplamalarla aralarındaki ilişki sayesinde birbirlerini nasıl etkilediği araştırılmaktadır (Büyüköztürk, vd. 2019).

Çalışma grubu

Araştırmanın örneklemini basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen 1137 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Bu örnekleme yönteminde örnekleme seçilen bireyin her birinin seçilme olasılığı eşittir. Bu örnekleme yöntemiyle seçilen öğrencilerin 579'u kız ve 558'i erkek öğrencidir. Ayrıca, 266 5.sınıf öğrencisinin 132'si kız ve 134'ü erkek öğrencidir. 266 6.sınıf öğrencisinin 133'ü kız ve 133'ü erkek öğrencidir. 283 7.sınıf öğrencinin 146'sı kız ve 137'si erkek öğrencidir. Son olarak 322 8.sınıf öğrencinin 168'i kız ve 154'ü erkek öğrencidir.

Tablo 1. Ortaokul Öğrencilerinin Okuma İç Motivasyonu ve Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık Ölçeklerine Katılan Öğrencilerin Özellikleri

Cinsiyet	Sınıf Seviyesi				Genel Toplam
	5	6	7	8	
Kız	132	133	146	168	579
Erkek	134	133	137	154	558

Genel Toplam	266	266	283	322	1137
---------------------	-----	-----	-----	-----	------

Verilerin toplanması

Bu araştırma ortaokul öğrencilerin okuma iç motivasyonu, okumaya yönelik tutum ve alışkanlıkları ve başarıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler Google Forms aracılığıyla öğrencilere uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin Türkçe dersi başarıları ilişkin verileri toplamak için Google Forms'a geçen yılki Türkçe ders not ortalamasının sorulduğu bir madde eklenmiştir. Veriler bu şekilde toplandığı için araştırmaya katılmada gönüllülük esas alınmıştır. Bu nedenle, çalışmada Okuma İç Motivasyonu Ölçeği ve Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin Türkçe dersi başarılarına ilişkin veriler öğrencilerden geçen yılki Türkçe dersi notları sorularak toplanmıştır.

Veri toplama aracı 1

Okuma İç Motivasyonu Ölçeği, Kurnaz (2019) tarafından geliştirilmiş ve geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek üç boyut ve 18 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutlar merak (7 madde), azim (6 madde) ve ilgi (5 madde) şeklindedir. Ölçek 4'lü Likert ölçeği göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Katılıyorum, 4 = Tamamen katılıyorum). Ölçekten alınabilecek toplam puanlar 18 ile 72 arasındadır. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach's Alpha değerleri ölçeğin boyutu ve tamamında 0,80 ile 0,93 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Aracı 2

Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık Ölçeği Gül Özdil ve Demir (2020) tarafından geliştirilmiş ve geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek iki boyut ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte olumlu okuma tutumu ve alışkanlıkları boyutu (1, 2, 3, 5, 7, 8, 11, 12, 13 ve 15. maddeler) ve olumsuz okuma tutumu ve alışkanlıkları boyutu (4, 6, 9, 10, 14, 16, 17, 18 ve 19. maddeler) bulunmaktadır. Ölçekte ters maddeler (4, 6, 9, 10, 14, 16, 17, 18 ve 19. Maddeler) bulunmaktadır. Ölçek 5'li Likert ölçeği göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur (1=Hiç, 2=Az, 3=Bazen, 4=Sık sık, 5=Her zaman). Ölçekten alınabilecek toplam puanlar 19 ile 95 arasındadır. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach's Alpha değerleri ölçeğin boyutu ve tamamında 0,83 ile 0,91 arasında değişmektedir.

Verilerin analizi

Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz değerleri için aritmetik ortalama, standart sapma ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, araştırma verilerinde normallik dağılımı varsayımı sağlandığından dolayı değişkenler arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır.

Bulgular

Betimsel analizle ilgili bulgular

Çalışma kapsamında ortaokul (5., 6., 7. ve 8. sınıf) öğrencilerine Okuma İç Motivasyonu Ölçeği ve Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık Ölçeği uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen verilerin betimsel analizler sonucunda hesaplanan aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de sunulmuştur. Ölçekler incelendiğinde okuma iç motivasyonu ve alt faktörleri olan azim, ilgi ve merak

gruplardan elde edilebilecek en yüksek puan 4 ve en düşük puan 1'dir. Ayrıca, tutum ve alışkanlık değişkeninden en yüksek puan 5 ve en düşük değer 1'dir.

Tablo 2. Ortaokul Öğrencilerinin Okuma İç Motivasyonu ve Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık Ölçeklerinden Elde Edilen Aritmetik Ortalama ve Standard Sapma Değerleri

Değişkenlerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri											
Cinsiyet	Sınıf	Tutum ve Alışkanlık		Merak		İlgi		Azim		Okuma İç Motivasyonu	
		X	SD	X	SD	X	SD	X	SD	X	SD
Kız	5	3,69	0,75	3,18	0,46	2,97	0,50	3,03	0,49	3,07	0,43
	6	3,44	0,84	3,08	0,51	2,79	0,55	2,88	0,57	2,93	0,47
	7	3,49	0,79	3,08	0,50	2,76	0,54	2,84	0,57	2,91	0,46
	8	3,35	0,86	3,08	0,49	2,76	0,57	2,84	0,58	2,90	0,49
Erkek		3,48	0,82	3,10	0,46	2,81	0,55	2,89	0,56	2,95	0,47
	5	3,44	0,90	3,02	0,61	2,88	0,62	2,87	0,59	2,93	0,55
	6	3,17	0,92	3,02	0,61	2,72	0,64	2,69	0,64	2,83	0,56
	7	2,97	0,85	2,94	0,54	2,58	0,55	2,54	0,56	2,71	0,47
	8	2,83	0,83	2,89	0,55	2,51	0,66	2,52	0,61	2,66	0,52
		3,09	0,90	2,97	0,58	2,66	0,63	2,65	0,61	2,78	0,53
Toplam		3,29	0,88	3,04	0,54	2,74	0,66	2,77	0,60	2,87	0,51

Elde edilen verilere göre, 5. sınıf öğrencilerinde kız öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X=3,69$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X=3,07$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X=3,18$), ilgi düzeyinde ($X=2,97$) ve azim düzeyinde ($X=3,03$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. 6. sınıf öğrencilerde kız öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X=3,44$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X=2,93$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X=3,08$), ilgi düzeyinde ($X=2,79$) ve azim düzeyinde ($X=2,88$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. 7. sınıf öğrencilerinde kız öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X=3,48$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X=2,91$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X=3,08$), ilgi düzeyinde ($X=2,76$) ve azim düzeyinde ($X=2,84$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. 8. sınıf öğrencilerinde kız öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X=3,69$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X=2,90$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X=3,18$), ilgi düzeyinde ($X=2,97$) ve azim düzeyinde ($X=3,03$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. Ortaokul kız öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X=3,69$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X=2,95$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X=3,10$), ilgi düzeyinde ($X=2,81$) ve azim düzeyinde ($X=2,89$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir.

Elde edilen verilere göre, 5. sınıf öğrencilerinde erkek öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X=3,44$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X=2,93$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X=3,02$), ilgi düzeyinde ($X=2,88$) ve azim düzeyinde ($X=2,87$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. 6. sınıf öğrencilerde erkek öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X=3,17$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X=2,83$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde

($X = 3,08$), ilgi düzeyinde ($X = 2,72$) ve azim düzeyinde ($X = 2,69$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. 7. sınıf öğrencilerde erkek öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X = 2,97$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X = 2,71$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X = 2,94$), ilgi düzeyinde ($X = 2,58$) ve azim düzeyinde ($X = 2,54$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. 8. sınıf öğrencilerde erkek öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X = 2,83$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X = 2,66$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X = 2,89$), ilgi düzeyinde ($X = 2,51$) ve azim düzeyinde ($X = 2,52$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir. Ortaokul erkek öğrencilerin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X = 3,09$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X = 2,78$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X = 2,97$), ilgi düzeyinde ($X = 2,66$) ve azim düzeyinde ($X = 2,65$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir.

Veriler incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin puanlarının tutum ve alışkanlık ölçeğinde ($X = 3,29$) ve okuma iç motivasyonu ölçeğinde ($X = 2,87$) iken alt boyutlarda merak düzeyinde ($X = 3,04$), ilgi düzeyinde ($X = 2,74$) ve azim düzeyinde ($X = 2,77$) gibi ortalamanın üstünde yüksek puanlar olduğu görülmektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin Okuma İç Motivasyonu, Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık ve Başarıları Arasındaki İlişkiye İlgili Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonu, boyutları ve okuma tutum alışkanlıkları arasında ilişkiyle ilgili yapılan Pearson Korelasyon testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. Ortaokul Öğrencilerinin Okuma İç Motivasyonu, Okumaya Yönelik Tutum ve Alışkanlık ve Başarıları Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Değerleri

		Merak	Azim	İlgi	Okuma İç Motivasyonu	Tutum ve Alışkanlık
Başarı	<i>r</i>	0,18	0,15	0,13	0,18	0,21
	<i>p</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Merak	<i>r</i>	-	0,66	0,61	0,87	0,51
	<i>p</i>	-	0,00	0,00	0,00	0,00
Azim	<i>r</i>	-	-	0,73	0,91	0,72
	<i>p</i>	-	-	0,00	0,00	0,00
İlgi	<i>r</i>	-	-	-	0,87	0,59
	<i>p</i>	-	-	-	0,00	0,00
Okuma İç Motivasyonu	<i>r</i>	-	-	-	-	0,69
	<i>p</i>	-	-	-	-	0,00

Tablodaki veriler incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersi başarılarının okuma iç motivasyonu ve onun alt boyutları olan merak, azim ve ilgi boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkili olduğu görülmektedir, $p=0,00 < 0,01$. Öğrencilerin Türkçe dersi başarıları ile merak boyutunda ($p=0,00$ ve $r=-0,18$), azim boyutunda ($p=0,00$ ve $r=-0,15$), ilgi boyutunda ($p=0,00$ ve $r=-0,13$) ve toplam okuma iç motivasyonu ile ($p=0,00$ ve $r=-0,18$) pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır. Ayrıca, ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersi başarıları ile okuma tutum ve alışkanlıkları arasında

istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü düşük bir ilişki olduğu görülmektedir, ($p=0,00<0,01$ ve $r=-0,21$).

Ortaokul öğrencilerinin okuma tutum ve alışkanlıklarının okuma iç motivasyonu ve onun alt boyutları olan merak, azim ve ilgi boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkili olduğu görülmektedir, $p=0,00<0,01$. Öğrencilerin okuma tutum ve alışkanlıkları ile merak boyutunda ($p=0,00$ ve $r=-0,51$), azim boyutunda ($p=0,00$ ve $r=-0,72$), ilgi boyutunda ($p=0,00$ ve $r=-0,59$) ve toplam okuma iç motivasyonu ile ($p=0,00$ ve $r=-0,69$) pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki vardır

Tartışma ve sonuç

Çalışmada öncelikle ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları ve okuma tutum ve alışkanlıklarının ne seviyede olduğu araştırılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin okuma iç motivasyonlarının yüksek seviyede hatta okuma iç motivasyonunun alt bileşeni olan merak, ilgi ve azim faktörlerinde de yüksek seviyede oldukları gözlemlenmiştir. Okuma iç motivasyonu ile ilgili literatürde yer alan diğer çalışmalar incelendiğinde geçmişteki çalışmaların birçoğunun bu çalışmanın bulgularını desteklediği görülmektedir (Bozkurt & Memiş, 2013; İşeri, 2010; Kurnaz ve Yıldız, 2015; Türkben, 2020; Ünsal Batur, 2015; Ürün Karahan, 2015; Ürün Karahan & Taşdan, 2016; Yıldız, 2010, 2013a, 2013b). Bu çalışmalarda ortaokul öğrencilerinin okuma motivasyonlarını araştırılmış ve araştırma sonucunda öğrencilerin okuma motivasyonlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bu çalışmada öğrencilerin okuma tutum ve alışkanlıklarının ne seviyede olduğu da araştırılmıştır. Araştırma bulguları ortaokul öğrencilerinin okuma tutum ve alışkanlıklarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Literatürde okuma tutum ve alışkanlıkların incelendiği çalışmalar da bu bulguları doğrulamaktadır (Akkaya & Özdemir, 2013; Arı & Demir, 2013; Arslan, Çelik & Çelik, 2009; Aslantürk & Saracaloğlu, 2010; Başaran & Ateş, 2009; Batur, Gülveren & Bek, 2010; Bozpolat, 2010; Çelik & Kızılaslan Tunçer, 2020; Demir, 2009; Epcaçan, 2012; İşeri, 2010; Kalyocu, 2013; Mete, 2012; Odabaş, Odabaş & Polat, 2008; Özbay, Bağcı & Uyar, 2009; Yıldız & Aktaş, 2015).

Çalışmanın bulguları incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları ve okuma tutum ve alışkanlıklarının yüksek seviyede olduğunu göstermiştir. Bu değişkenlerin derinlemesine incelenmesi amacıyla bu değişkenler arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca, bu değişkenlere Türkçe dersi başarısı ile olan ilişki de eklenerek bu değişkenler hem literatüre hem de uygulamada yer alan öğretmen ve öğrencilere daha çok katkı sağlayabilecek şekilde ele alınmıştır. Buradan yola çıkarak, bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları, akademik başarıları, okuma tutum ve alışkanlıklarının arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada “Ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları, akademik başarıları, okuma tutum ve alışkanlıklarının arasındaki ilişki nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda okuma iç motivasyonları, akademik başarıları, okuma tutum ve alışkanlıklarının arasındaki anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca, bu değişkenler arasındaki ilişki ikili gruplar şeklinde ele alınarak incelenmiştir. Öncelikle, Türkçe dersi başarısının hem okuma iç motivasyonu ile hem de okuma tutum ve alışkanlıkları ile ilişkili olduğunu fakat bu ilişkinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, bu bulgular da öğrencilerin okuma iç motivasyonları ya da okuma tutum ve alışkanlıklarının her ne kadar öğrencinin Türkçe başarısı ile ilişkili olduğunu gösterse de bu durumun öğrenci başarısını tahmin etmede yetersiz olduğu göstermektedir. Örneğin, geçmişte yapılan çalışmalar da incelendiğinde öğrencilerin okuma iç motivasyon ve tutum alışkanlık seviyeleri yüksek bulunmuştur. Fakat, uluslararası yapılan sınavlarda örneğin PISA’da öğrencilerin Türkçe dersi ile ilgili olan okuma ve okuduğunu anlama gibi becerilerin ölçüldüğü sınavda öğrencilerin başarı seviyelerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir (MEB, 2019; Türkben

& Gündeğer, 2021). Ayrıca, bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonları ve okuma tutum ve alışkanlıkları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonlarını tahmin etmede okuma tutum ve alışkanlıkları güçlü bir faktör olarak görülebilir. Ayrıca, çalışma bunun tersi olan okuma tutum ve alışkanlıklarının tahmin edilmesinde okuma iç motivasyonlarının iyi bir faktör olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar da bu durumu desteklemektedir (Biçer ve Durukan, 2014; Şahin, 2021; Türkben, 2020; Türkben & Gündeğer, 2021). Ayrıca, Şahin (2021), ortaokul öğrencilerinin okuma tutumları ve okuma motivasyonları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında ortaokul öğrencilerinin okuma tutumları ile okuma motivasyonları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu iki çalışmanın sonuçları birbiriyle örtüşmektedir. Ek olarak, Ürün Karahan & Taşdan'ın (2016) 5. ve 6. sınıf ortaokul öğrencilerinin okumaya karşı tutumlarını ve okuma motivasyonlarını ortaya koymak ve bunlar arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalıştıkları çalışmalarında, öğrencilerin okumaya yönelik tutum ve motivasyonlarının yüksek olduğu ve ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucuna göre öğrencilerin okuma iç motivasyonları tutumları ve alışkanlıkları arasında doğrudan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında okumaya karşı motivasyonları ve tutumlarının etkili olduğu söylenebilir. Okuma alışkanlığı kazandırmada öğrencilerin eğitim sürecinin hangi döneminde olduklarına bakılmaksızın okuma ilgi ve ihtiyacı doğuracak etkinlikler yapılmalıdır. Her şeyden önce okumaya ilgi duyulması ve ihtiyaç hissedilmesi önemlidir. Bu bakımdan okuma eğitiminde ailenin rolü büyüktür. Aile içinde rol model olunması farklı okuma etkinlikleri düzenlenmesi bu ihtiyacı ortaya çıkaracaktır. Ayrıca okuma materyalleri ve kitaplara erişim de kolay olmalıdır. Okuma eğitiminde ikinci sorumluluk ise okula ve öğretmene aittir. Bu konuda ders içi veya dışı okuma çalışmaları okuma etkinlikleri yapılmalı okuma iç motivasyonu artırılmalıdır. Ayrıca okumanın keyifli olması için okumaya özel zaman ayrılması, kitaplık oluşturulması sağlanmalıdır. Okuma sonrası etkinlikler ile okumada ilginin sıcak tutulması ve okuma güdülenmesinin sürekli hale gelmesi alışkanlık kazandırmada önemli ölçüde etkisi olacağı düşünülmektedir. Okumada motivasyonun etkisi yadsınamaz. Okul aile işbirliği ile olumlu tutum kazandırma ve alışkanlık geliştirme süreçleri ile sürekli desteklenmelidir.

Araştırma nicel boyutta okumada tutum, alışkanlık ve iç motivasyon değişkenlerinin etkisi üzerine yapılmıştır. Bu araştırma nitel boyutta derinlemesine de incelenebilir. Motivasyonun alışkanlığa dönüşmesinde de aile, çevre, okul etkisi araştırılabilir. Ayrıca bu çalışmaya ek olarak deneysel süreçte iç motivasyonun okuma alışkanlığına dönüşmesine yönelik okuma eğitim süreçleri planlanarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Acıyan, A. A. (2008). *Ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Akın, E. (2016). Ortaokul öğrencilerinin okuma alışkanlığı ve yazma tutumları ile Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 469-483.
- Akkaya, N. & Özdemir, S. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarının incelenmesi (İzmir-Buca örneği). *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 75-96. <https://dergipark.org.tr/en/pub/buefad/issue/3812/51102>
- Akyol, H. (2014). *Türkçe öğretim yöntemleri*. (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akyol, H. & Yıldız, M. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 793-815.

- Arı, E. & Demir, M. K. (2013). İlköğretim bölümü öğretmen adaylarının kitap okuma, alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 116-128. <https://doi.org/10.16916/aded.16025>,
- Arslan, Y., Çelik, Z. & Çelik, E. (2009). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 113-124.
- Aslantürk, E. & Saracaloğlu, A. S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının okuma ilgi ve alışkanlıklarının karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 155-176.
- Bağcı, H. (2007). *Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım derslerine yönelik tutumları ile yazma becerileri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Baker, L. & Brown, A. L. (1984). Metacognitive skills and reading. P. D. Pearson, R. Barr, M. L. Kamil & P. Mosenthal (ed.), *Handbook of reading research* içinde (s. 353-395). Longman.
- Baker, L. & Wigfield, A. (1999). Dimensions of children's motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading Research Quarterly*, 34, 452-477. <https://doi.org/10.1598/RRQ.34.4.4>
- Balcı, A. (2013). *Okuma ve anlama eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191.
- Başaran, M. & Ateş, S. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 73- 92.
- Batur, Z., Gülveren, H. & Bek, H. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma: Uşak Eğitim Fakültesi örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 32-49. <https://doi.org/10.12780/UUSBD61>
- Biçer, N. & Durukan, E. (2014). Ortaokul öğrencilerinin öğrenme stilleri ile okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Millî Eğitim*, 2024, 199-213.
- Bos, C. S. & Vaughn, S. (ed.). (2002). *Strategies for teaching students with learning and behavior problems* (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Bozkurt, M. & Memiş, A. (2013). Beşinci sınıf öğrencilerinin üstbilişsel okuduğunu anlama farkındalığı ve okuma motivasyonları ile okuma düzeyleri arasındaki ilişki. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 147-160.
- Bozpolat, E. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği). *Journal of World of Turks*, 2(1), 411-428.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (26.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Christensen, L., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. (A. Aypay, çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cin Şeker, Z. & Yücel Çetin, D. (2022). Okuma eğitimi alanında yapılan ölçek geliştirme çalışmalarının incelenmesi: bir meta-sentez çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(3), 1193-1209 . <https://dergipark.org.tr/en/pub/teke/issue/72659/1178847>
- Colarusso, R. & O'Rourke, C. (2007). *Special education for all teachers* (4th ed.). Dubuque, IA: Kendall/Hunt Pub. Com.
- Çakıcı, D. (2007). Ön örgütleyicilerin okumaya yönelik tutum üzerindeki etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 65-82.
- Çakıroğlu, O. & Palancı, M. (2015). Okuma tutum ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1143-1156.
- Çelik, E. & Kızılaslan Tunçer, B. (2020). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Anne-Babalarının Okuma Tutumları ile Türkçe Dersi Akademik Başarısı Arasındaki İlişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1094-1114. <https://doi.org/10.16916/aded.73458>

- Çelenk, S. (2006). *Etkinlik temelli ilkokuma ve yazma öğretimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Demir, T. (2009). İlköğretim II. kademe öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma (Gazi Üniversitesi örneği). *Electronic Turkish Studies*, 4(3), 718-745.
- Eccles, J. S., Adler, T. F., Futterman, R., Goff, S. B., Kaczala, C. M., Meece, J. & Midgley, C. (1983). Expectancies, values and academic behaviors. J. T. Spence (ed.), *Achievement and achievement motives* içinde (s. 75-146). Freeman.
- Er, O. (2018). Okuma kültürü. S. Alyılmaz ve B. Ürün Karahan (ed.), *Okuma eğitimi* (s. 55-73). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Epçaçan, C. (2012). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okumaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 1711-1726.
- Gallik, J. D. (1999). Do they read for pleasure? Recreational reading habits of college students. *Journal of Adolescent ve Adult Literacy*, 42(6), 480-489.
- Gömleksiz, M. N. & Serhatlıoğlu, B. (2014). Öğretmen adaylarının akademik motivasyon düzeylerine ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), 99-128.
- Gül Özgül, B. & Demir, S. (2020). Okumaya yönelik tutum ve alışkanlık ölçeği geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 528-547. <https://doi.org/10.35675/befdergi.666071>
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786053644927>
- Güneş, F. (2017). Okuma ve Sınırsız Öğrenme. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2(1), 1-20. <https://doi.org/10.29250/sead.286391>
- Guthrie, J.T., Anderson, E., Alao, S., & Rinehart, J. (1999). Influences of conceptoriented reading instruction on strategy use and conceptual learning Fromtext. *Elementary School Journal*, 99, 343-366.
- Guthrie, J. T. & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. M. L.Kamil, P. B. Mosenthal, P. D. Pearson ve R. Barr (ed.), *Handbook of reading research*, içinde (s. 403-422). New York: Erlbaum.
- Gül Özgül, B. & Demir, S. (2020). Okumaya yönelik tutum ve alışkanlık ölç, eği geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 528-547. <https://doi.org/10.35675/befdergi.666071>.
- Güzel, A. & Elkıran, Y. M. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının internet tabanlı okuma motivasyonu ve etkileşim ile mobil öğrenme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 324-341 . <https://doi.org/10.29000/rumelide.996583>
- Jitendra, A. K. & Gajria, M. (2011). Reading comprehension instruction for students with learning disabilities. *Focus on Exceptional Children*, 43(8), 1-16. <https://doi.org/10.17161/foec.v43i8.6690>
- Johnson, A. P. (2017). *Okuma ve yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi
- İnceoğlu, M. (2000). *Tutum-algı iletişim*. İstanbul: İmaj Yayıncılık.
- İşeri, K. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuma tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 468-487.
- Kalyocu, R. (2013). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Electronic Journal of Social Sciences*, 12(45), 281-289.
- Karakullukçu, N. & Çelik, Y. (2021). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarını etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 406-421.

- Karatay, H. (2014). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karatay, H. & Dilekçi, A. (2020a). Türkçe öğretmenlerine göre öğrencilerin okuma alışkanlıkları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 8(2), 1-24. <http://dx.doi.org/10.29228/ijlet.42865>
- Karatay, H. & Dilekçi, A. (2020b). Okuma alışkanlığı hakkında Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1269-1290. <https://doi.org/10.16916/aded.782219>
- Yurdakal, İ. H. & Kırmızı, F. S. (2019). Okumaya yönelik tutum ölçeği güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Elementary Education Online*, 18(2), 714-733. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.562036>
- Kızgın, A. & Baştuğ, M. (2020). Okuma motivasyonu ve okuduğunu anlama becerisinin akademik başarıyı yordama düzeyi. *Journal of Language Education and Research*, 6(2), 601-612. <https://doi.org/10.31464/jlere.767022>
- Katranç, F. & Biçer, N. (2021). Ortaokul 5. sınıf öğrencilerine uygulanan okuma etkinliklerinin öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 76-94. <https://doi.org/10.31464/jlere.767022>
- Keskin, H. K. & Akyol, H. (2014). Yapılandırılmış okuma yönteminin okuma hızı, doğru okuma ve sesli okuma prozodisi üzerindeki etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(4), 107-119. <https://doi.org/10.16916/aded.09329>
- Kurnaz, H. & Yıldız, N. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okuma motivasyonlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar (TSA) Dergisi*. 19(3), 53-70.
- Kurnaz, H. (2019) Okuma iç motivasyonu ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 234-250. <https://doi.org/10.17679/inuefd.537884>
- Kurudayıoğlu, M. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının sözlü anlatımlarının düşünceyi geliştirme teknikleri açısından incelenmesi. *TÜBAR*, XXIX, 214-226.
- Kurudayıoğlu, M. & Çetin, Ö. (2015). Temel beceriler ve Türkçe öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 1-19.
- Mercer, C. D., & Mercer, A. R. (2005). *Teaching students with learning problems* (7th ed.). Columbus: Pearson.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Mete, G. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir araştırma (Malatya ili örneği), *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-66.
- Nicholls, J. G. (1990). What is ability and why are we mindful of it? A developmental perspective. R. J. Sternberg ve J. Kolligian (ed.), *Competence considered* içinde (s. 11-40). Yale University.
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: *Ankara Üniversitesi örneği*. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465. <https://doi.org/10.15612/BD.2008.313>
- Oyeronke, A. (2009). Reading habits of secondary school teachers: A study of selected secondary schools in Ado-Odo Ota Local Government Area. *Library Philosophy and Practice*, 290, 1-4.
- Özbay, M. & Uyar, Y. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri için okumaya yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4(2), 632-651.
- Özdemir, Y. & Kiroğlu, K. (2021). İlkokul öğrencilerinin okuma tutumları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 408-424. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.829740>
- Özden, M. (2019). Okur olarak Türkçe eğitimi lisans öğrencileri. *Route Education and Social Science Journal* 6(11), 951-959.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54-67. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>

- Sallabaş, E. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 141-155.
- Sarar Kuzu, T. & Doğan, T. (2015). Öğretmen adaylarına yönelik okuma tutum ölçeği geliştirme. *Turkish Studies*, 10(15), 771-786. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8938>
- Sayır, M. F. (2018). Okuma eğitimiyle ilgili temel kavramlar. O. Sevim ve Y. Söylemez (ed.), *Okuma Eğitimi* içinde (s. 1-10). Nobel Yayınları
- Şahin, N. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okuma tutumları ve okuma motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 914-940. <https://doi.org/10.16916/aded.585809>
- Şanlıbaba, P. & Gümüş, E. (2014). Okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma: Ankara Üniversitesi Kalecik Meslek Yüksekokulu örneği. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 44-50.
- Takala, M. (2006). The effects of reciprocal teaching on reading comprehension in mainstream and special education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 50(5), 559-576. <https://doi.org/10.1080/00313830600953824>
- Tavşancıl, E. (2018). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (6. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tosunoğlu, M. (2002). Türkçe öğretiminde okuma alışkanlığı ve çocukların okuma eğilimleri. *Türk Dili*, 609, 547-563.
- Türkben, T. (2020). Ortaokul öğrencilerinin okuma kaygıları, motivasyon düzeyleri ve anlama becerileri arasındaki ilişkiler. *Journal of Language Education and Research*, 6(2), 657-677. <https://doi.org/10.31464/jlere.770661>
- Türkben, T. & Gündeğer, C. (2021). Beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve Türkçe dersine yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 871-888. DOI: 10.16916/aded.907668. <https://doi.org/10.16916/aded.907668>
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ülper, H. (2011). Öğrenci açısından okumaya güdüleyici etmenler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 941-960.
- Wang, J. H. & Guthrie, T. J. (2004). Modeling the effect of intrinsic motivation, extrinsic motivation, amount of reading, and past reading achievement on text comprehension between U.S. and Chinese students. *Reading Research Quarterly*, 39(2), 162-186. <https://doi.org/10.1598/RRQ.39.2.2>
- Wigfield, A. & Guthrie, J. T. (1997). Relations of children's motivation for reading to the amount ve breadth of their reading. *Journal of Educational Psychology*, 89, 420-432. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.89.3.420>
- Wigfield, A., Guthrie, J. T., Tonks, S. & Prenevich, K. C. (2004). Children's motivation for reading domain specificity and instructional influences. *The Journal of Educational Research*, 97, 299-309. <https://doi.org/10.3200/JOER.97.6.299-310>
- Wigfield, A., Cambria, J. & Ho, A. N. (2012). Motivation for reading information texts. J. T. Guthrie, A. Wigfield, ve S. L. Klauda (ed.), *Adolescents' engagement in academic literacy* (s. 52- 102). 17.112017 tarihinde http://www.cori.umd.edu/research_publications_/2012adolescents_engagementtebook.pdf adresinden erişilmiştir.
- Wilkesmann, U., Fischer, H. & Virgillito, A. (2012). *Academic motivation of students-the German case*. Zentrum für Weiterbildung.
- Ünsal Batum, A. (2015). *Çocuk edebiyatı yapıtlarının öğrencilerin okumaya güdülenmesinin etkisi*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ürün Karahan, B. (2015). 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin okumaya karşı tutum ve motivasyonlarının okuduğunu anlama becerileri ile ilişkisi, Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Ürün Karahan, B. ve Taşdan, M. (2016). 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin okumaya karşı tutum ve motivasyonlarının okuduğunu anlama becerileri ile ilişkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 949-969. <https://doi.org/10.7884/teke.596>
- Yıldız, M. (2010). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlığı arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldız, M. (2013a). Okuma motivasyonu, akıcı okuma ve okuduğunu anlamanın beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarındaki rolü. *Electronic Turkish Studies*, 8(4), 1461-1478. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4780>
- Yıldız, M. (2013b). İlköğretim 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 260-271.
- Yıldız, M. ve Aktaş, N. (2015). Okuma motivasyonu ve okumaya adanmışlık ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 1349-1365. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i2.3379>
- Yurdakal, İ. H. ve Susar Kırmızı, F. (2019). Okumaya yönelik tutum ölçeği güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Elementary Education Online*, 18(2), 714-733. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.562036>